

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ЛІЦЕЙ – ОСЕРЕДОК МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВОЛИНИ

Оксана ЛЕГКУН

кандидат мистецтвознавства

Останнім часом зростає зацікавлення науковців питаннями вивчення історії регіональної освіти, зокрема діяльності Кременецького ліцею міжвоєнного періоду (1920 – 1939). Завершено ряд дисертаційних досліджень (Наталія Оболенчик, Роман Чуйко, Олександра Панфілова), видано монографії (Світлана Коляденко, Ірина Курляк), де автори розглядають питання функціонування інституції, до складу якої входили не тільки педагогічні заклади (три дитячих садочки, учительська семінарія, гімназія ім. Т. Чацького, сільськогосподарська школа у Білокриниці, реміснична школа у Смизі, два народні університети та ін.), але й солідна господарська база, що налічувала кілька десятків тисяч гектарів лісів та орних земель, сади, ферми, тартаки.

Проте автори у своїх дослідженнях лише побіжно висвітлюють внесок Кременецького ліцею у розвиток музичної культури Волині. Зауважимо, що Єжи Гаше, Еміль Крха, Ельжбета Крха та Генріх Левицький продовжили свою педагогічну діяльність у 1940 р. в Кременецькій музичній школі.

Єжи Гаше навчався у Паризькій музичній школі по класу скрипки, згодом

денти й урядовці, інженери та правознавці. Постійним концертмейстером працювала вчителька фортепіано Кременецького ліцею М. Левицька. Вчительський хор неодноразово виступав із концертами перед жителями Кременця, Шумська, Почаєва, Вишгородка, Вишнівця, Смиги.

Нова програма зі співів передбачала впровадження щомісячних обов'язкових аудиторій-концертів. Враховуючи те, що предмет "Співи" входив до ряду необов'язкових, проблема поглиблення музичних знань та художньо-естетичного виховання вирішувалася значною мірою саме завдяки аудиторіям.

План аудиторій складався до початку шкільного року і вносився до загального виховного плану. Особлива увага зверталася на вступне слово вчителя, яке мало викликати зацікавленість аудиторії. Тривалість аудиторій не перевищувала півтори години, а для кращого висвітлення змісту заняття рекомендувалося використовувати допоміжні засоби: ілюстрації, портрети композиторів, таблиці, тощо.

Вагому цінності для музичної педагогіки має стаття Є. Гаше "Audycje muzyczne", яка була надрукована в журналі "Muzyka w szkole". Автор ділиться власним досвідом проведення щотижневих аудиторій у Кременецькому ліцеї.

Кожну зустріч, яка тривала годину, розпочинали 10–15-хвилинною розповіддю. Твори ілюстрували висококваліфіковані музиканти, які працювали у ліцеї: фортепіано – М. Мрочковська, скрипка – Є. Гаше, віолончель – Г. Левицький. Неодноразово в аудиторіях брало участь фортепіанне тріо (фортепіано – М. Мрочковська, скрипка – Є. Гаше, віолончель – Зац), мішаний і чоловічий

відкривається відділення Львівського музичного інституту, а Є. Гаше призначається на посаду його керівника. Обдарована молодь отримала можливість навчатись вокально-хоровому й виконавському мистецтву (фортепіано, скрипка, віолончель) у досвідчених педагогів. Викладачами працювали Шмарова (фортепіано), С. Бончковська

ка (вокал), М. Мрочковська (фортепіано), а також педагоги зі Львова М. Бауер та С. Барбаг.

У липні 1928 р. з ініціативи професора Варшавської консерваторії Броніслава Рутковського, куратора Кременецького ліцею Юліуша Понятовського та директора Вищого вчительського курсу у Варшаві Станіслава Добровольського, при підтримці Відділу вдосконалення вчителів Міністерства вірувань і публічної освіти в Кременецькому ліцеї розпочинають роботу канікулярні курси для вчителів музики шкіл різних типів. Це дало змогу налагодити підвищення кваліфікації вчителів за напрямками: шкільний спів; гра на скрипці або фортепіано; керівництво

музичної культури сільських жителів. Курс керівників хорів очолював кременчанин І. Гіпський. У 1935 році 30 осіб успішно закінчили курси й отримали посвідчення диригента хору.

У 1938 р. на місячних диригентських курсах навчався колишній регент Почаївської Лаври Петро Думицький. У свідоцтві про закінчення курсів відзначено, що на курсах викладалися основи музики, сольфеджіо, репертуар волинських народних хорів (теоретична і практична частини) та диригування хором. Свідоцтво завірено підписами директора Б. Рутковського та викладачами В. Рачковським, В. Ляскі та І. Гіпським.

Курси стають популярними в усій державі. Якщо в 1929 р. заняття відвідували 60 слухачів, то у 1932 р. – 232. Курсантами Музичного осередку були не тільки волинці, а й учителі з Поділля, Помор'я, Віленщини, слухачі із Литви, Канади, Німеччини, Австрії. Як стверджував К. Главічка, курсам могла позаздрити не одна держава й вони були винятковою справою не лише з польського погляду, а й європейською справою.

Щоби поглибити й розширити музичну культуру слухачів, ознайомити їх з кращими зразками світової класики у живому виконанні, керівництво осередку запрошувало до Кременця відомих польських артистів. У різний час у Кременецькому ліцеї виступали солісти, які здобули світове визнання: З. Адамська-Таврошевічова (віолончель), А. Міхаловський (вокал), Я. Висоцька-Охлевська (ф-но), Б. Кон (ф-но), Т. Охлевський (скрипка), В. Рачковський (ф-но), М. Шалєвський (альт), С. Таврошевіч (скрипка) та інші. Крім сольних виконавців, у концертах брали участь інструментальні колективи: Польський Квартет, квартет Польського радіо, військовий оркестр 18 полку м. Скверневіц.

Заняття проводилися в Колонному залі Кременецького ліцею, який, на жаль, не завжди міг вмістити всіх бажаючих. Кожен виступ коментував керівник цих курсів, проф. Б. Рутковський, який давав характеристику виконуваного твору. Програма підбиралася так, щоб у сукупності забезпечити музичні знання та музичний розвиток учителя.

У перший рік занять слухачів Музичного осередку було ознайомлено з музичними формами (танець, сюїта, соната, пісня). На наступний рік прослухані твори для клавісину і верджиналу XVI – XVII ст., струнних інструментів XVII – XVIII ст. і сучасних днів дали можливість проаналізувати розвиток форм у хронологічному порядку. Заняття 1930 р. ознайомили курсантів з музикою епохи класицизму та романтизму. 1931 р. присвячувався польській музиці від XVI ст. до 20-х р. XX ст. У 1932 р. слухачі на десяти заняттях знайомилися з історією національних музичних шкіл.

У 1937 р. в музичні аудиторії впроваджено виступи новоствореного оркестру, у складі якого виступали військовий оркестр 18-го полку м. Скверневіц, викладачі та слухачі Музичного осередку. За досить короткий час музиканти під керівництвом диригента Польського радіо О. Страчинського та В. Рачковського опрацювали увертюри Х. Глюка "Іфігенія в Тавриді" та В. Желенського "В Татрах", Незакінчену симфонію Ф. Шуберта, акомпанемент до концертів Ф. Ліста й Карловича.

Кременецький ліцей відіграв важливу роль у розвитку музичної культури Волині 20 – 30-х років XX століття. Аналізуючи діяльність Музичного канікулярного осередку, можемо констатувати, що робота була організована фахово й цікаво. Слухачі отримали можливість під керівництвом найкращих викладачів консерваторій поглибити свої знання з багатьох музичних предметів, вдосконалити майстерність гри на фортепіано і скрипці, здобути навички керування хором та оркестром. Важливим моментом було відвідання аудиторій, на яких відомі польські артисти знайомили слухачів з кращими зразками світової музичної класики. Участь курсантів у музичних аудиторіях, зокрема завдяки спільним репетиціям із відомими виконавцями, сприяла набуттю навичок ансамблевої гри, поповненню виконавського репертуару, вдосконаленню майстерності.

закінчив Віденську консерваторію по класу композиції. Свою педагогічну діяльність Є. Гаше розпочав у Львівському музичному інституті.

З 1923 року музикант майже на 20 років пов'язує своє життя з Кременцем: працював учителем музики й керівником симфонічного оркестру та хору Кременецького ліцею, викладав гру на скрипці у Музичному канікулярному осередку (Muzyczne ognisko wakacyjne), який забезпечував підвищення кваліфікації вчителів музики, проводив для учнів музичні аудиторії (концерти-лекції), організував Волинський симфонічний оркестр, був активним учасником концертного життя міста.

Активну участь у культурному житті Волині брав кременчанин Іван Гіпський, який більшу половину XX століття присвятив справі навчання й виховання молоді, поширенню хорового мистецтва на Кременеччині.

Після закінчення Дерманської вчительської семінарії І. Гіпський розпочинає педагогічну діяльність у Підлісецькій школі, що поблизу Кременця. Заочно закінчує 2-річні музичні курси у Львові (1930) та Варшавську консерваторію (1937).

Гіпський провадить активну педагогічну діяльність у Кременецькій гімназії самоуправління, навчаючи учнів музики, гри на скрипці та хоровому співу. Завдяки професійним і організаторським умінням він за досить короткий час створює вчительський хоровий колектив із 40 осіб, у якому, крім педагогів, брали участь сту-

хори, симфонічний оркестр (кер. Є. Гаше).

Аналіз програм музичних аудиторій свідчить про те, що учні засвоювали кращі зразки народної та професійної музики, знайомилися з творчістю визначних європейських композиторів. Завдяки різноманітності тематики аудиторій відігравали важливу роль у музичній освіті молодого покоління, розширювали духовний світ дітей, прищеплювали любов до музики, вчили розуміти її.

З ініціативи Є. Гаше учнівські музичні колективи неодноразово брали участь у концертах, як у Кременецькому ліцеї, так і виїжджали з виступами у села Кременецького повіту. Так, у 1932 р. з метою популяризації музичної культури відбулася поїздка учнів 5 курсу вчительської семінарії до Шумська. В концерті виступав хор, який виконав твори Нововейського, Карловича, І. Галла. Визначною подією мистецького життя краю у 1926 р. стала прем'єра кантати С. Монюшка "Відьма" під орудою Гаше, яку виконали симфонічний оркестр і мішаний хор (понад 60 чоловік) Кременецького ліцею.

Вихованці Кременецького ліцею входили до місцевих музичних колективів. 26 квітня 1936 р. відбувся концерт учнівського струнного ансамблю, духового та симфонічного оркестрів під керівництвом Є. Гаше. У програмі прозвучали Andante з симфонії "3 ударами бубна" Й. Гайдна, "Угорський танець" № 2 Й. Брамса, "Вальс" з опери Ш. Гуно "Фауст", струнний колектив виконав "Аріозо" та "Менует" Г. Генделя.

У 1928 р. при Кременецькому ліцеї

хором. Упродовж 1928 – 1929 н. р. у ліцеї була організована нова інституція "Muzyczne Ognisko Wakacyjne" (Музичний канікулярний осередок), розроблені програма й статут, які затвердило Міністерство освіти у Варшаві.

На курси приймали вчителів, як державних, так і приватних середніх шкіл, учительських семінарій, які навчали музики й співу. Курс навчання був розподілений на три 5-тижневі заняття в Кременці й два роки самостійної праці під керівництвом викладачів Катовицької, Познанської, Варшавської консерваторій без відриву від шкільної праці.

Керував роботою курсів професор Варшавської консерваторії, диригент Б. Рутковський, який викладав історію музики та інструментознавство. Курс гармонії вели професори Варшавської консерваторії Казимир Сікорський та Владислав Рачковський, який, окрім того, керував загальним хором усіх курсантів. Вінцент Ляскі (проф. Варшавської консерваторії) та Тадеуш Преїзнер (проф. Катовицької консерваторії) викладали сольфеджіо і теорію музики. Гру на скрипці допомагали опановувати проф. Варшавської консерваторії Тадеуш Охлевський й викладач Кременецького ліцею Є. Гаше, а фортепіанну гру – Б. Кон, Джевоцький, М. Мрочковська (також викладачка Кременецького ліцею).

Упродовж 1 липня – 3 серпня 1935 р. працювали курси диригентів народних хорів, метою яких була підготовка диригентів із відповідними знаннями для поглиблення